

2. Степаненко А. В. Екологічна модернізація економіки в дискурсі четвертої промислової революції. Економіка природокористування і сталий розвиток. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, Бібліогр.: 3 назв. укр. 2018. № 1–2 (20–21). С. 15-19.

3. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

4. Самосьонок Л. М. Інституційний розвиток в умовах міжнародної інтеграції. Економічні науки : зб. наук. праць ЛНТУ. Серія «Економічна теорія та економічна історія». 2012. Вип. 9(36). С. 296–305.

ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ В ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДЛЯ БІЗНЕСУ ТА СУСПІЛЬСТВА

О. Ю. ПАЛАНТ, д-р екон. наук

Харківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова

Conductor.kh@gmail.com

Будучи фахівцем в економіці міського електричного транспорту, більш за все нас непокоїть ситуація, що нині склалася в Україні з джерелами живлення. В Україні (табл. 1) 51 % електроенергії виробляють атомні електростанції, 27 % – теплові електростанції, 9 % – теплоелектроцентралі, гідроелектростанцій – 5 %, сонячні електростанції – 5 %, вітрові – 2 %, біоелектростанції ще 1 % [1].

Таблиця 1 – Структура електрогенерації об'єднаної енергетичної системи України станом на 01.01.2022 року

№№	Типи електростанцій	Кількість електростанцій, шт.	Питома вага різних типів електростанцій, %
1	Атомні електростанції	4	51
2	Теплові електростанції	15	27
3	Теплоелектроцентралі	43	9
4	Гідро- та гідроакумуючі електростанції	8+3	5
5	Сонячні електростанції	Найбільша – Нікопольський район Дніпропетровської області	5
6	Вітрові електростанції	Найбільша – Запорізька область	2
7	Біоелектростанції		1

На сьогодні в Україні найдешевша електроенергія – атомна та енергія гідроелектростанцій, найдорожча – «зелена» – із сонця та вітру. Наприкінці 2008 року в нашій країні для стимулювання розвитку відновлюваної енергетики з боку держави було прийнято «зелений тариф». Відповідно до нього електроенергія, отримана з альтернативних джерел, купується державою за тарифами, на порядок вищими за ринкову вартість. Така програма розрахована до 2030 року з поетапним зниженням вартості 1 кВт «зеленої енергії», а після закінчення дії програми вартість «зеленої електроенергії» стане стандартною. Очікується, що к 2030 року частка виробництва електроенергії з відновлюваних джерел (включаючи гідроелектростанції) становитиме близько 25-30 % [1] (зараз ~ 13 %).

Але невтішні новини оприлюднив один з телеграм-каналів 11.12.2022 року. Цитую: «Після восьми російських ракетних атак пошкоджені всі теплові та гідроелектростанції. Також різною мірою пошкоджено 40 % об'єктів високовольтної мережі, – заявив очільник Уряду Денис Шмигаль.»

Ось що думають наші стратегічні західні партнери з цього приводу. У 1994 році, майор ВПС США Томас Гріффіт захистив дисертацію за темою «Стратегічні удари по національним системам електропостачання», де проаналізував ефективність ударів по електромережах для досягнення військових і політичних цілей. Він проаналізував кілька прикладів: атаки на інфраструктуру Північної Кореї (знищено 90 % електромереж, країна два тижні в повному «блекауті»), В'єтнаму (знищено 85-90 % електромереж) та Іраку (знищено понад 90 % електромереж). В ході дослідження Гріффіт виявив чотири цілі, які переслідують подібні удари: перша – вплив на військову інфраструктуру, друга – на виробничі потужності, третя – на лідерів, четверта – на настрої громадськості. Автор визначив ефекти як помірні щодо військових цілей, бо, з його точки зору, військова інфраструктура має пріоритетний доступ до генеруючих потужностей, що залишилися після ударів, і тому, наприклад, радары й засоби зв'язку продовжують працювати. Тому удари по енергомережах здатні внести сум'яття в лави військ, однак не годяться для повноцінного впливу і до успіху майже не приводять. Виробничі потужності страждають набагато сильніше, але знищення електромереж допомагає в тривалій війні на виснаження проти великої країни і не працює під час короткострокових кампаній. Крім того, Гріффіт пише: «У війні проти невеликої країни із зовнішньою підтримкою удари по електромережах для зупинки виробництва не матимуть значного ефекту, оскільки країна зможе компенсувати втрату потужності за

допомогою розподілу виробництва та зовнішньої допомоги, що показали приклади Північної Кореї та В'єтнаму». Вплив на лідерів також не виявляється ефективним. Причини, по-перше, у зростаючому почутті націоналізму і готовності країни йти на жертви, а по-друге, в тому, що зміну лінії поведінки лідера під зовнішнім впливом можуть сприймати як слабкість, і тому лідер на неї не йде. Нарешті, громадськість. Вона, як стверджує американський аналітик, страждає більше і стає схильною до апатії, але, як показують дослідження конфліктів після Другої світової війни, не конвертує своє невдоволення в політичну дію. Підбиваючи підсумки, американський військовий радить Пентагону не покладатися на знищення енергетичної інфраструктури, бо, по-перше, це не сприяє досягненню політичних цілей війни, оскільки військові все одно зберігають доступ до електрики, а цивільне населення не змінює владу через перебої зі світлом; по-друге, авіаудари рідко бувають успішними, такими, щоб повністю знеструмити країну, бо енергосистема зазвичай не сконцентрована в одному місці та має резервні з'єднання, а також країна, що зазнала агресію, зазвичай має зовнішню допомогу; по-третє, удари по енергетичній інфраструктурі вкрай ускладнюють післявоєнну відбудову країни і мають негативний репутаційний ефект для країни-агресора. «У військово-повітряних операціях майбутнього користі в ударах по національних енергосистемах буде мало», – підсумовує Гріффіт. Ось і наша країна тримається, відновлюючи свої зруйновані електромережі і отримуючи зовнішню підтримку.

За даними статистики українські підприємці втратили від 5 до 16 % доходу через пошкодження енергосистеми. Найбільші проблеми, з якими зараз стикається бізнес, – повна зупинка виробництва, простої, розрив логістичних ланцюгів, зростання собівартості, скорочення попиту та замовлень, втрата клієнтів, а отже й втрата доходу. Використання генераторів, за різними оцінками, призводить до зростання витрат на електроенергію в 3-5 разів. За даними Мінекономіки [4], у листопаді 2022 року українці витратили на імпорт генераторів 119 млн. дол., що у 2,5 рази більше, ніж у жовтні цього ж року.

На діаграмі (рис. 1) наведено зміни в фінансуванні, які відбулися в 2022 році серед міністерств та відомств України в порівнянні з бюджетом-2021.

Як видно на діаграмі, НКРЕКП – Національна комісія, що здійснює державне регулювання в сферах енергетики та комунальних послуг – має підвищити свої видатки [2]. Отже, на відновлення енергетики закладається в Держбюджеті більше коштів.

Найменування	Сума 2023 р.	% зміна видатків	
Міноборони	857,9	+542,7	
Мінстратегпром	7,8	+178,6	
ГУР	11,6	+158,9	
Мінфін	142,9	+111,7	
МВС	209,8	+111,5	
Мінсоцполітики	173,4	+45,5	
СБУ	22,3	+38,1	
Управління держохорони	2,2	+20,5	
Держспецзв'язок	4,8	+17,7	
НКРЕКП	0,9	+8,3	
Рахункова палата	0,37	-29,8	
ЦВК	0,25	-31,2	
НАЗК	0,77	-41,5	
Держстат	1,0	-43,9	
Мінмолодьспорт	3,8	-54,2	
Мінінфраструктури	9,8	-66,2	
Мінреінтеграції	0,4	-75,0	
Мінекономіки	3,3	-81,1	
Мінцифри	0,6	-86,0	
Держкіно	0,14	-91,8	

Рисунок 1 – Зміни в фінансуванні міністерств і відомств України в 2022 році в порівнянні з 2021 роком

Наряду з цим, Уряд планує збільшити тарифи на електроенергію для бізнесу на 107 %. Зміни тарифів на 2023 рік опубліковані на сайті НЕК «Укренерго» [3]. Новий тариф на електроенергію складе 636,17 грн./МВт-год, а послуги диспетчеризації здорожчають до 207,63 гривні. Населення (побутових споживачів) здорожчення не торкнеться принаймні до 31 березня 2023 року. Але українців чекає різкий стрибок цін на продукти та послуги. Бо збільшення тарифів на електрику для бізнесу означає, що для кожної пекарні, кожного кафе та кожного магазину рахунок за комуналку збільшиться у рази.

Але український народ не зламати. Під час масованих ракетних ударів, з 1 жовтня по 30 листопада 2022 року, в Україні зареєстрували понад 33 тис. ФОПів та майже 5,5 тис. юридичних осіб. Найбільша кількість фізичних осіб-підприємців з'явилась 1 листопада – 1300. Пік реєстрації підприємств припав на 19 жовтня і становив 176 юросіб.

Ось ще декілька цікавих фактів. Держбюджет отримав перший мільярд гривень після відновлення малої приватизації. За три місяці ФДМУ провів понад 120 аукціонів. Так, Марилівський спиртзавод, Тернопільська область, приніс до держбюджету близько 150 млн. грн., Залозецький спиртзавод, Тернопільська область, – 144 млн. грн., Львівський ювелірний завод – 185,5 млн. грн. До кінця року Фонд планував провести ще близько 80 аукціонів, а у 2023 році – відновити велику приватизацію.

Список використаних джерел:

1. tek.energy
2. <https://www.nerc.gov.ua/>
3. <https://ukrenergo.in.ua/>
4. <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

LANDMARKS FOR THE UKRAINE INFRASTRUCTURE RESTORATION

OLENA SOVA, PhD in Economics, Assistant Professor

Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine

sovy@ukr.net

Russian-Ukrainian war beginning in 2022 brought Ukraine's economy into martial law with its specific features and requirements. The needs and priorities of Ukrainians have changed rapidly, and the amount of necessary resources for business has decreased significantly. Some enterprises partially or completely lost their production facilities. Due to the forced migration of people to the west of Ukraine and abroad, organizations are losing qualified specialists. The war hit manufacturing, logistics and supply chains that entrepreneurs had built up over the years [1].

The war on the territory of Ukraine caused large-scale and devastating consequences: residential buildings, railway tracks, roads, airports, bridges and a significant number of other infrastructure objects were destroyed or damaged. According to a study by the Kyiv School of Economics, as of November 2022, the amount of direct damage to infrastructure amounted to \$136 billion [2].

Ukraine has lost its transit potential and will obviously no longer be a hub in industrial chains between China and Europe. The priorities and tasks of the post-war reconstruction of Ukraine should be closely related to the tasks of integration into the EU. New opportunities for exports in times of war have been provided by the EU's introduction of temporary trade preferences and the suspension of customs payments for Ukraine (Regulation 2022/870 of May 30, 2022), which has intensified cargo flows across the Ukraine-EU border section. Transportation is currently significantly complicated due to the loss of convenient and well-established logistics routes, the blockade of Ukrainian Black Sea ports and the insufficient capacity of the infrastructure of the border regions. This caused a food